

Globális kihívások – lokális megoldások: a helyi pénz és a szegények bankja szabályozásának közös vonásai Magyarországon

Napjaink gazdasági válsága arra kényszerít bennünket, hogy ha nem is kérdőjelezzük meg gazdasági rendünk eddigi működését, de elgondoljunk azon, meg lehet-e oldani problémáinkat a mainstream közgazdaságtanba nem teljesen illeszkedő megoldásokkal. Jelen tanulmány két ilyen megoldás magyarországi szabályozását mutatja be. Az egyik a Bangladesben bemutatkozott szegények bankja modell magyarországi adaptációjának elemzése, a második pedig a helyi pénzek régóta várt jogi szabályozásának értékelése. Mindkét példa azt mutatja, hogy léteznek a megszokottól eltérő gazdasági megoldások a finanszírozásra vagy a gazdaság élénkítésére, ám ezek csak akkor nyerhetnek tényleges létjogosultságot, hogyha megfelelően beilleszthetők a hazai környezetbe. Míg a csoport alapú mikrofinanszírozási konstrukciók egyelőre nem tudnak átütő sikereket felmutatni, addig helyi pénzek már több településen sikeresen működnek.

GONDOLKODJUNK MÁSHOGY A GAZDASÁGRÓL!

A 2008 óta tartó gazdasági válság mindennél hatásosabban hívta fel a figyelmet arra, hogy nagy valószínűség szerint át kell értékelnünk mindazt, amit eddig a gazdaságról és az azt működtető folyamatokról gondoltunk. Fogyasztás-centrikus világunkban egyre inkább előtérbe kerül a fenntarthatóság gondolata. Mindaz a hozzáállás és látásmód, ami eddig csupán a környezetvédelem, az energiatudatos életmód terén volt közzismert, most megjelenik gazdasági döntéseink során is.

[1] Kaposvári Egyetem, egyetemi adjunktus (gyorke.diana@ke.hu).

[2] Kaposvári Egyetem, egyetemi docens (varga.jozsef@ke.hu).

[3] Kaposvári Egyetem, egyetemi docens (dolgos.anett@ke.hu).

[4] Garantiqa Hitelgarancia Zrt. (Urban.Zoltan@garantiqa.hu).

Általánosságban kijelenthető, hogy a közgazdászok szerint akkor működik megfelelően a gazdaság, ha folyamatosan növekszik. Már a stagnálást is hanyatlásnak tekintik sokan. Ez a mainstream tétel állítható szembe világunk és benne Föld erőforrás-korlátosságával, ahol törvényszerű, hogy az állandó, sőt egyre gyorsuló növekedés előbb vagy utóbb korlátokba ütközik. A finanszírozás, hitelezés hagyományos formáinak esetében ez a kamatokon keresztül jelenik meg.^[5] Számos szerző foglalkozik azzal, hogy a hitelezésnek az ilyen kedvezőtlen hatásait, hogyan lehetne ellensúlyozni vagy mérsékelni. Ezek a bürokratikus koordináció mellett az etikai koordináció fontosságára hívják fel a figyelmet.^[6] Az általunk vizsgált modellek azonban nem a meglévő eszközöket kívánják megreformálni, hanem „rendszeren kívüli” megoldásokat kínálnak.

Már a gazdasági élet területén sem elképzelhetetlen a kisléptékű, fenntartható gondolkodás. A „Think globally, act locally” azaz „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” jelszó jegyében számtalan, mondjuk úgy, nem szokványos megoldás létezik a helyi gazdaság támogatására, fellendítésére vagy akár a gazdaság szereplői finanszírozási nehézségeinek könnyítésére. Jelen tanulmány ezek közül kettőt mutat be. Először az úgynevezett szegények bankja modellt, mely a piaci alapon hitelképtelenek mikrofinanszírozási lehetősége. Másodszor pedig az úgynevezett helyi pénzrendszerekkel foglalkozik, melyeknek célja a helyi gazdaság élénkítése. Itt arra keressük a választ, hogy a helyi, illetve közösségi fizetőeszköz valóban képes-e hozzájárulni egy régió gazdaságának fejlesztéséhez, amennyiben az lehetővé teszi a kihasználatlan erőforrások és kielégítetlen szükségletek közti szakadék áthidalását, valamint a munka eredményét is a közösségen belül tartja. Mindkét esetben arra helyezük a hangsúlyt, hogy az eredeti és a világban máshol jól működő elgondolások milyen szabályozást tettek szükségessé Magyarországon, hiszen egyetlen jó gyakorlat sem ültethető át egy az egyben egyik országból a másikba. Mindig szükség van a helyi viszonyokhoz való igazodásra.

A SZEGÉNYEK BANKJA MODELL

A szegények bankja modell egy „díjnyertes” elképzelés. Muhammad Yunus, bangladesi közgazdász 2006-ban Nobel Béke-díjat kapott elképzeléséért, melynek lényege, hogy a legszegényebb rétegeket jutassuk olyan hitelhez, mellyel vállalkozásokba kezdhetnek, és középtávon önfenntartóvá és önfoglalkoztatóvá válhatnak. Ennek fényében alapította meg a Grameen Bankot. Ez a bank

[5] Falus Orsolya (2013): *A templomosok hitelezési tevékenységéről*. Acta Scientiarum Sociolana, 2013 (38). 142.

[6] Fekete Orsolya – Tatay Tibor (2013): *A kölcsönzés feltételeinek erkölcsi vonatkozásai*. Acta Scientiarum Socialium, 2013 (38). 145–151.

alapvetően különbözik a Nyugat-Európában megszokott bankoktól. Ha egyetlen szóban kellene összefoglalni a különbséget, akkor a profitmaximalizálás, mint cél hiányát lehetne kiemelni, mert a bank céljai erősen szociálisak.^[7]

Míg egy hagyományos bank központja általában a városközpontokban található, addig a Grameen Bank a vidéki térségekre koncentrál, hiszen ügyfélköre is a vidéken, mélyszegénységben élők közül tevődik össze. Mindezekben belül különösen nagy hangsúlyt fektet a nők hitelezésére, ezzel szociális feladatokat is magára vállalva. Jó példája a sikeres hitelezésnek, mikor gyermeküket nevelő nők kapnak hitelt mobiltelefon vásárlására, hogy aztán azt bérbe adva, telefonos szolgáltatást nyújtva („telefonfülke”) jövedelemre tegyenek szert. Az eredeti szegények bankja modellben a bank „házhoz megy”, a hitelfelvételhez fedezet sem szükséges. A bank egységes kamatlábakat alkalmaz mindenkivel szemben, nem bünteti magasabb kamatokkal a kockázatosabb ügyfeleket. Hasonló a hozzáállás késedelmes hiteltörlesztés esetén is. Míg a hagyományos bank bünteti a késedelmes törlesztést, addig a Grameen modellben a bank és az adós közösen próbálnak megoldást találni a problémára. Ebben a modellben a hitelező nem csupán a hitelfelvevőt látja ügyfelében, hanem komplex szociális programot kínál a mélyszegénységből való kiemelkedéshez. A tartozás nem öröklődik, odafigyel az ügyfél családjának a sorsára is, sőt, életvezetési utasításokat is megfogalmaz annak érdekében, hogy feljebb tudjanak lépni a társadalmi ranglétrán.^[8] A hitelt felvevők elfogadják a „16 elhatározást”, melyeknek értelmében például nem fogadnak el uzsorakölcsönt, rendbe hozzák szűkebb lakókörnyezetüket, figyelnek a személyes higiénéjára, kis családot terveznek, gyermekeiket rendszeresen iskolába járatják stb.^[9]

A modell csoport alapon finanszíroz, azaz olyan 4-7 fős csoportok kapnak hitelt, akik kezességet vállalnak egymásért és érdekeltek egymás sikerében. Először ugyanis a hitelcsoport két tagja kaphat hitelt, majd problémamentes törlesztés esetén a többiek. A hitelcsoportot banki szakértők segítik abban, hogy minél sikeresebb vállalkozásokat tudjanak beindítani.^[10] Ennek köszönhető a magas, 98%-os visszafizetési arány.^[11]

[7] Koponicsné Györke Diána – Sipiczki Zoltán – Kolber Kitti (2013): *Alternatív finanszírozási lehetőségek a vidéki Magyarországon*. LV. Georgikon Napok Nemzetközi tudományos konferencia. Keszthely, 2013. szeptember 26-27.

[8] Grameen Bank (2011): *Is Grameen Bank Different from Conventional Banks?* (Elérhető: http://www.grameen-info.org/index.php?option=com_content&task=view&id=27&Itemid=176 Letöltés ideje: 2011.06.17.)

[9] Grameen Bank (2011): *16 Decisions*. (Elérhető: http://www.grameen-info.org/index.php?option=com_content&task=view&id=22&Itemid=109 Letöltés ideje: 2011.06.17.)

[10] Gál Veronika – Kürthy Gábor (2012): *A szegények bankja modell lehetőségei Magyarországon*. A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei, Vol. 1. No. 7. 141-151.

[11] Lublós Ágnes – Tóth Eszter – Vermes Ákos (2008): *Csoportalapú hitelezési rendszerek*. Hitelin-tézeti Szemle, 4. sz. 418-445.

A MODELL MAGYARORSZÁGI ADAPTÁCIÓJA

Magyarországon több kísérlet is volt hasonló mikrofinanszírozási program beindítására. Az első az Autonómia Alapítvány programja volt 2005 és 2007 között, mely kudarccal végződött. A legfőbb tapasztalat, hogy Magyarországon hiányzik a rugalmas szabályozó környezet. Hitelezési tevékenységet alapítvány a hitelintézeti törvény szerint nem végezhet, tehát a rendszerbe be kellett vonni egy, a PSZÁF-nál formálisan bejegyzett szervezetet is, ez volt a Mikrohitel Rt.^[12] Véleményem szerint ez a rugalmatlanság magával vonzza a program túlbürokratizáltságát és nem könnyíti meg a hitelfelvevők helyzetét, míg másrésről viszont érthető a szabályozási rendszerbe való illeszkedés elvárása.

A másik kísérlet az úgynevezett Kiút Program volt. A program 2010 és 2012 között, három éves kísérleti program keretében nyújtott mikrohitelt, az eredeti szegények bankja modellnek megfelelően csoport alapon. A csoportokat minden esetben mentorok segítették. Hasonlóan az eredeti bangladesi modellhez, itt is megfogalmaztak életvezetési tanácsokat. Három fajta hitelösszeg volt elérhető, 200 000, 500 000 és 1 000 000 forint, az összegeknek megfelelő 6, 12, valamint 18 hónapos futamidőre. A hitelkamat egységesen 20%-os volt. A kötelező banki részvételt a Raiffeisen Bank Zrt. vállalta magára, a hitelek forrását elsősorban az Európai Unió Pan-European Coordination of Roma Integration Methods – Roma Inclusion: Self-employment and microcredit projektje biztosította, ezt magánforrások és a magyar kormányzat hozzájárulása egészítette ki.^[13] Ez a program sem zárult sikeresen, a hiteleknek csupán 39,1%-a volt problémamentes 2011-ben.^[14] Működése minden évben nagy veszteséggel zárt, tehát pénzügyileg nem volt fenntartható.^[15]

A sikertelenségnek több oka is volt. 2012 novemberében folytatott helyszíni szemlék során kiderült, hogy a hitelcsoportok nem voltak kellően összetartóak, a mentori segítség sem volt mindig megfelelő (nem mindenkinek segített, nem értett a patronálni kívánt tevékenységhez stb.) A legtöbb hitelfelvevő végtelenül naiv, az ügyintézésben nem kellően jártas ember volt, többek jóhiszeműségét üzletfeleik kihasználták. A program iránt nem volt sok érdeklődő, annál inkább olyan, aki előre jósolta a sikertelenséget. A helyi közösségek össze nem tartását mutatja, hogy segítség helyett káröröm volt a bedőlt hitelek „jutalma”. Hiányzott a programból a fizetési nehézségek esetén a hatékony, közösen kidolgozott

[12] Autonómia Alapítvány (2007): *Az Alapítvány 2007. évi Közhasznúsági jelentése*. (Elérhető: <http://www.autonomia.hu/hu/rolunk/evesjelentes/az-alapitvany-2007-evi-kozhazsnusagi-jelentese> Letöltés ideje: 2014.06.13.)

[13] A Kiútprogram honlapja. (Elérhető: <http://www.kiutprogram.hu> Letöltés ideje: 2013.04.23.)

[14] Reszkető Petra – Várad Balázs (2012): *Kiút Mikrohitel program értékelése*. Szakpolitikai Elemző Intézet, Budapest. (Elérhető: http://www.budapestinstitute.eu/uploads/Kiut%20ertekeles_tanulmany%20FINAL%20MOD.pdf Letöltés ideje: 2012.10.20.)

[15] Sipiczki Zoltán (2012): *A Grameen modell pénzügyi fenntarthatósága*. MSc diplomadolgozat, Kaposvári Egyetem, Gazdaságtudományi Kar.

megoldási stratégia is. A hetenkénti törlesztés a résztvevők elmondása szerint nem okozott gondot („ha van pénzünk, hetente is tudunk törleszteni, ha nincs, akkor havonta sem”), viszont teljes bedőlés esetén szükségesnek tartanánk egy „kivezetési stratégia” kialakítását, mert ennek hiányában volt olyan hitelfelvevő, aki rosszabb helyzetbe került, mint amilyenben hitel nélkül, csupán a szociális ellátórendszer segélyeiből élve.

ÉRTÉKELÉS

Elmondható tehát, hogy egy Grameen-modellhez hasonló programnak lenne létjogosultsága Magyarországon, de ahhoz sokkal rugalmasabb szabályozói környezetre lenne szükség. A két legfontosabb változtatási pont a bank, mint hitel nyújtására jogosult szerv bevonása, valamint a vállalkozások alapítása, és főként a folyamatos működés által megkövetelt anyagi és bürokratikus terhek könnyítése. Mindezekben felül szükség lenne a társadalom mentalitásbeli változására is, ami azonban csupán szabályozók által nem megvalósítható.

HELYI PÉNZRENDSZEREK

Jelenleg négy helyi pénz van forgalomban Magyarországon: a (soproni) Kékfrank 2010 májusában került elsőként kibocsátásra, 2012-ben pedig a (Veszprém környéki) Balatoni korona és a (hajdúnánási) Bocskai korona, 2013-ban pedig az alsómocsoládi Rigac. Ezek a jogilag utalványnak számító készpénz-helyettesítő fizetőeszközök, rövidebben fogalmazva: forgatható utalványok. Ez az utalvány tehát nem pénz, rá a pénzteremtés jogi szabályai nem vonatkoznak, a jelenlegi szabályozási környezetben nem engedélykötelesek. Ugyanakkor a forgatható utalványokra 2013 előtt Magyarországon nem létezett érvényes, elfogadott jogi szabályozás. Tanulmányunk éppen ezért lényeges, mert e jogi szabályozást dolgozza fel.

A helyi pénzek általában helyi önkormányzatok, civil szervezetek és a kibocsátások fedezete kezelésére vállalkozó hitelintézet együttműködésével kerülnek forgalomba. A kibocsátók célja jellemzően a helyi pénzforgalom felgyorsítása, a tőke helyben tartása, a helyi termékek fogyasztásának elősegítése. E hatások mellett a helyi pénz turisztikai vonzerőt is gyakorol, valamint közösségformáló, közösségteremtő ereje is fontos társadalmi tényező.

A HELYI PÉNZ FORGATHATÓ UTALVÁNYKÉNT VALÓ BEILLESZTÉSE A PÉNZÜGYI SZOLGÁLTATÁSOK KÖRÉBE

A helyi pénzek jogi helyzete az utóbbi években sokáig tisztázatlan volt Magyarországon. A helyi pénzek pénzügyi szolgáltatások sorába illesztésére 2013-ban

került sor. Az 1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról (Hpt.) először a helyi pénz (local currency) fogalmát tisztázta és egységesítette a forgatható utalvány megjelöléssel. Bár a „forgatható utalvány” fogalma kevésbé emelkedett tartalmú, mint a helyi pénz, közgazdasági lényegét tekintve használata véleményem szerint helyes: egyrészt elhatárolja a pénztől, mint törvényes fizetőeszköztől (hiszen a forgatható utalvány elfogadása csak önkéntes lehet, míg a törvényes fizetőeszköz elfogadása mindenki számára kötelező), másrészt az üdülési, étkezési stb. utalványokkal szemben kifejezően utal arra, hogy itt a továbbforgatási lehetőség (és szándék) a lényeges. A forgatható utalvány elnevezését a 2013. évi XCVIII. törvény 2. § (1) bekezdése iktatta be a Hpt-be.

A Hpt. szerint ezáltal a kiegészítő pénzügyi szolgáltatás körébe a következő tevékenységek üzletszerű végzése tartozik forintban, illetve devizában:

- a) pénzváltási tevékenység;
- b) fizetési rendszer működtetése;
- c) pénzfeldolgozási tevékenység;
- d) pénzügyi ügynöki tevékenység a bankközi piacon;
- e) forgatható utalvány kibocsátására irányuló tevékenység.

Fontos szabályozási elem, hogy a forgatható utalvány kibocsátásai tevékenység engedély nélkül végezhető, de a tevékenységet az MNB-nek (a Hpt.) törvényben meghatározott módon be kell jelenteni.

AZ UTALVÁNYKIBOCSÁTÓ MINT A RENDSZER KÖZÉPPONTJA

Szabályozásra került az utalványkibocsátó jogi státusa is. Az utalványkibocsátó definíció szerint az a vállalkozás, amely forgatható utalvány kibocsátására irányuló tevékenységet végez. Az utalványkibocsátó részvénytársaságként, korlátolt felelősségű társaságként vagy szövetkezetként működhet és legalább tízmillió forint vagy annak megfelelő összegű befizetett jegyzett tőkével kell rendelkeznie. Az utalványkibocsátó egyéb üzleti tevékenységet is végezhet, de más pénzügyi és kiegészítő pénzügyi szolgáltatást nem végezhet.

Technikailag az utalványkibocsátó a forgatható utalvány értékesítéséhez és visszaváltásához utalványforgalmazót vehet igénybe. Az utalványforgalmazó felelőssége azonban ekkor is fennáll, a forgatható utalvány által megtestesített pénzkövetelés az utalványforgalmazó igénybevétele esetében is az utalványkibocsátóval szemben áll fenn.

A hazai helyi pénz kibocsátók és különösen a Helyi Pénzek Szövetségének tevékenységének nyomására a szabályozás fontos elemévé vált, hogy a forgatható utalványok kibocsátása engedély nélkül lehetséges. Abból a célból azonban, hogy az utalványok kibocsátását az MNB tudomásul vehesse és a későbbiek során a tevékenységet ellenőrizze, a forgatható utalvány kibocsátásának megkezdését és befejezését az utalványkibocsátónak előzetesen be kell jelentenie a Magyar Nemzeti Banknak.

Az MNB számára benyújtandó, forgatható utalvány kibocsátására irányuló tevékenység megkezdéséről szóló bejelentésnek néhány főbb pontot kell tartalmaznia:

- a) az utalványkibocsátó azonosító adatait (név, székhely, cégjegyzékszám),
- b) a forgatható utalvány kibocsátására irányuló tevékenység megkezdésének keltét,
- c) a forgatható utalvány elnevezését, címletét (címleteit), valamint hazai hivatalos pénznemben kifejezett névértékét,
- d) a kibocsátani tervezett forgatható utalvány állomány hazai hivatalos pénznemben kifejezett összesített névértékét.

A bejelentéshez a Hpt. szerint mellékelni szükséges:

- az utalványkibocsátó hatályos létesítő okiratát,
- harminc napnál nem régebbi okirati igazolást arról, hogy nyilvántartásba vétele megtörtént és nem áll csőd-, felszámolási vagy végelszámolási eljárás alatt,
- a jegyzett tőke teljes összegének befizetésére és rendelkezésre állására vonatkozó igazolást,
- a forgatható utalvány kibocsátására irányuló tevékenységre vonatkozó általános üzleti feltételeket tartalmazó szabályzatot.

Nagyon lényegesnek tartom, hogy egy új ötlet bevezetése során gondolkodjunk el azon is, mi történik akkor, ha – nem szándékoltan – a forgatható utalvány bevezetésének ötlete hosszabb távon nem lesz sikeres. Ekkor elvárható, hogy a résztvevőket különösebb anyagi kár ne érje. A forgatható utalvány szabályozása három biztonsági elemet tartalmaz e területen.

Egyrészt az utalványkibocsátó biztonságos működését szolgálja, hogy a számvitelről szóló törvény szerinti saját tőkéje nem csökkenhet a legkisebb jegyzett tőke alá. Másrészt szintén fontos biztonsági előírás, hogy az utalványkibocsátó a forgatható utalvány kibocsátása ellenében átvett, a forgatható utalvány hazai vagy külföldi hivatalos pénznemben kifejezett névértékének megfelelő pénzeszközzel a sajátjaként nem rendelkezhet. Végül, de talán leglényegesebb biztonsági elemként szolgál az az előírás, mely szerint az utalványkibocsátó felszámolása esetén az átvett pénzeszköz nem része a felszámolás körébe tartozó vagyonnak.

Az utalványkibocsátó részletes nyilvántartást köteles vezetni, amelyek feladata, hogy pontosan mutassák a forgatható utalvány kibocsátása ellenében átvett pénzeszközöket. Szintén követelmény, hogy a nyilvántartások alapján bármikor, késedelem nélkül biztosítható legyen a pénzeszközök, valamint az utalványkibocsátó saját pénzeszközeinek elkülönített nyilvántartása. Ez abban az esetben különösen fontos, ha az utalványkibocsátó egyéb tevékenységet is végez.

Az előírások maximálisan biztosítják az utalványbirtokosok védelmét: a kimutatásoknak valós képet kell mutatniuk az utalványbirtokosok utalvány kibocsátóval szemben fennálló mindenkori összesített pénzköveteléséről,

amely az utalványbirtokosoknál kint lévő, az utalványkibocsátónál vissza nem váltott, de még visszaváltható forgatható utalványok – hazai vagy külföldi hivatalos pénznemben kifejezett – névértékéből tevődik össze.

AZ UTALVÁNYKIBOCSÁTÓ KÖTELEZETTSÉGE A FEDEZET TARTÁSÁRA

Az utalványkibocsátó fedezeti kötelezettségét a Hpt. nagyon szigorúan szabályozza. Ez a szigor helyes, mert az engedély nélkül elkezdhető forgatható utalványok kibocsátása elvileg megnyithatja a lehetőséget bármely, saját anyag hasznoszerzést előtérbe helyező kibocsátó előtt. Az utalványkibocsátónak kötelezettsége a megfelelő fedezet megteremtése. E fedezetet lehetséges pénzben vagy állampapírban tartani vagy bankgarancia, illetve kezesi biztosítási szerződés keretében biztosítani.

A törvény három lehetőséget biztosít a forgatható utalványok fedezésére. Az első lehetőség szerint a törvény meghatározza, hogy az utalványkibocsátó köteles az utalványbirtokosok pénzkövetelésének fedezeteként a forgatható utalvány ellenében átvett pénzeszközöket valamelyik hitelintézetnél a forgatható utalvány névértékének megfelelő összegben letéti számlán tartani. A hitelintézet csak Európai Unió tagállamában székhellyel rendelkező hitelintézet lehet. A letéti számla devizaneme nemcsak forint lehet, hanem a hazai deviza mellett az Európai Unió bármely külföldi hivatalos pénzneme is.

A második lehetőség kibocsátott forgatható utalványok értékét az Európai Unió tagállama által kibocsátott állampapírba elhelyezése.

Ha a kibocsátó a fedezetet nem tartja pénzben, illetve állampapírban, akkor lehetősége van az utalványbirtokossal szemben fennálló pénzügyi kötelezettsége nem teljesítése esetére hitelintézettel, biztosítóval olyan bankgarancia vagy kezesi biztosítási szerződést kötni, amely a fedezet nyújtója által egyoldalúan legalább hatvannapos határidővel szüntethető meg. E megoldás feltétele, hogy a hitelintézet, illetve biztosító az utalványkibocsátótól eltérő csoporthoz tartozzon, és az Európai Unió tagállamában székhellyel rendelkező intézmény legyen. Ez a lehetőség ugyan megfelelő jogi garanciát nyújt, de mégsem tartom célszerűnek alkalmazni, mert egyrészt az utalványt megvásárolni szándékozó alanyok bizalmát csökkenti, másrészt az utalványkibocsátónak is nagyobb a biztonsága, ha a fedezet pénzben, illetve állampapírban található.

Az elhelyezett pénzösszeg és állampapír piaci értéke vagy garantált értéke mint biztosított összeg nem lehet kevesebb az utalványkibocsátóval szemben mindenkor fennálló pénzkövetelés összegénél.

Az utalványkibocsátó a vele szemben támasztott követelményeknek a forgatható utalvány ellenértékéként átvett pénzeszköznek a saját fizetési számláján való jóváírása (vagy más módon történt rendelkezésére bocsátása) munkanapjától kezdve köteles megfelelni. Ha az utalványkibocsátó utalványforgalmazót vesz igénybe, ha az átvett pénzeszköz jóváírására vagy más módon történő

rendelkezésre bocsátására a forgatható utalvány értékesítését követő ötödik munkanapig nem kerül sor, akkor ezen ötödik munkanaptól kezdve köteles megfelelni.

A törvényi szabályozás kiterjed a nyilvánosságra hozatal területére is. Ez egyrészt megnyugtató az utalványbirtokosok számára, másrészt a nyilvánosságra hozatali kötelezettség megkönnyíti a forgatható utalvány kutatását. A törvény szerint az utalványkibocsátó a naptári év utolsó napján köteles az utalványbirtokosok vele szembeni pénzköveteléseként fennálló forgatható utalványállomány hazai vagy külföldi hivatalos pénznemben kifejezett, összesített névértékét, valamint az utalványbirtokosok pénzkövetelésének fedezetéül rendelkezésre álló eszközök összesített értékét pénz (ezeket devizanemenkénti bontásban), állampapír, vagy garancia, illetve kezesség formában legkésőbb a naptári évet követő hónap végéig nyilvánosan közzétenni és folyamatos elérhetőségét a honlapján biztosítani.

A FORGATHATÓ UTALVÁNY TARTALMA ÉS VISSZAVÁLTÁSA

A szabályozás a forgatható utalvány elemeinek előírására minimumkövetelményt tartalmaz. A forgatható utalványnak tartalmaznia kell legalább az utalvány elnevezést olyan megjelenési formában, amely biztosítja a hazai vagy külföldi törvényes fizetőeszköztől való egyértelmű megkülönböztetettséget, a felhasználhatóság lejáratát (amennyiben az utalvány rendelkezik lejárat-tal), a felhasználhatóság egyéb korlátait, ha van ilyen, az utalványkibocsátó megnevezését.

Az utalványkibocsátó az általános üzleti feltételeit, valamint az utalványelfogadók listáját nyilvánosan közzéteszi és a folyamatos elérhetőséget a honlapján biztosítja. Az utalványkibocsátó az általános üzleti feltételeiben meghirdetett díjon, jutalékon és költségen kívül egyéb, valamint annak mértékét meghaladó díjat, jutalékot és költséget az ügyfél terhére nem számíthat fel.

Az utalványt tartó és remélhetőleg forgató személyek számára fontos előírás, hogy a forgatható utalvány visszaváltásának folyamata során az utalványkibocsátó köteles az utalványbirtokos kérésére, az annak birtokában lévő forgalomképes forgatható utalványt a forgatható utalványon szereplő címletértékkel megegyező névértékben hazai pénzre visszaváltani. A hazai törvényes fizetőeszközre bármikor visszaváltás lehetősége erősíti az utalvány elfogadását.

A visszaváltás során az utalvány birtokosa általában nem kapja meg a 100%-os, névértéknek megfelelő összeget, mert az utalványkibocsátó a forgatható utalvány visszaváltásáért díjat, jutalékot vagy költséget számíthat fel. Ha a forgatható utalvány felhasználhatósága lejáratához kötött, az utalványkibocsátó visszaváltási kötelezettsége a forgatható utalvány lejáratát követő tizenkettedik hónap végéig áll fenn.

ÉRTÉKELÉS

A forgatható utalvány jogi szabályozása szempontjából a jövőben fontos, hogy az utalványkibocsátás törvénybe emelése megnehezíti a jövőbeli kibocsátást, de a szabályozottság következtében csökkenő kockázati szint és növekvő bizalom miatt ez a lépés inkább előnyös, mint hátrányos a jövőbeni utalványok kibocsátása szempontjából.

IRODALOM

- Autónia Alapítvány (2007): *Az Alapítvány 2007. évi Közhasznúsági jelentése*. Elérhető: <http://www.autonomia.hu/hu/rolunk/evesjelentenes/az-alapitvany-2007-evi-kozhazsnusagi-jelentes> Letöltés ideje: 2014.06.13.
- Falus Orsolya (2013): *A templomosok hitelezési tevékenységéről*. Acta Scientiarum Sociolonom.
- Fekete Orsolya – Tatay Tibor (2013): *A kölcsönzés feltételeinek erkölcsi vonatkozásai*. Acta Scientiarum Sociolonom.
- Gál Veronika – Kürthy Gábor. (2012): *A szegények bankja modell lehetőségei Magyarországon*. A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei, Vol. 1. No.7.
- Grameen Bank (2011): *Is Grameen Bank Different from Conventional Banks?* Elérhető: http://www.grameen-info.org/index.php?option=com_content&task=view&id=27&Itemid=176 Letöltés ideje: 2011.06.17.
- Grameen Bank (2011): *16 Decisions*. Elérhető: http://www.grameen-info.org/index.php?option=com_content&task=view&id=22&Itemid=109 Letöltés ideje: 2011.06.17.
- Koponicsné Györke Diána – Sipiczki Zoltán – Kolber Kitti. (2013): *Alternatív finanszírozási lehetőségek a vidéki Magyarországon*. LV. Georgikon Napok Nemzetközi tudományos konferencia. Keszthely, 2013. szeptember 26–27. Elérhető: http://napok.georgikon.hu/cikkadatbazis-2012-2013/cat_view/3-cikkadatbazis/16-2013/21-iii-szekcio-alternativ-kozgazdasagtan Letöltés ideje: 2014.06.13.
- Lublós Ágnes – Tóth Eszter – Vermes Ákos (2008): *Csoportalapú hitelezési rendszerek*. Hitelintézeti Szemle, 4. sz.
- Reszkető Petra – Váradi Balázs (2012): *Kiút Mikrohitel program értékelése*. Szakpolitikai Elemző Intézet, Budapest. Elérhető: http://www.budapestinstitute.eu/uploads/Kiut%20ertekeles_tanulmany%20FINAL%20MOD.pdf Letöltés ideje: 2012.10.20.
- Sipiczki Zoltán (2012): *A Grameen modell pénzügyi fenntarthatósága*. MSc diplomadolgozat, Kaposvári Egyetem, Gazdaságtudományi Kar.
- A Kiútprogram honlapja. Elérhető: <http://www.kiutprogram.hu> Letöltés ideje: 2013.04.23.
- 2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról.

ENGLISH ABSTARCT

The economic crisis of today forces us, if not to question the functioning economic system so far, but to think about the fact whether is it possible to

solve our problems in a way not entirely fitting in the mainstream economics. This study presents two of these arrangements in Hungary. One of them is the bank for the poor model introduced in Bangladesh. We analyzed the Hungarian adaptation. The other one is the evaluation of local currencies' long-awaited legislation. Both examples show that there are unusual economic solutions for financing and stimulate the economy, but they have real legitimacy only if they are sufficiently adaptable to the domestic environment. While the group-based microfinance schemes cannot produce resounding success for the time, the local currencies have already operated successfully in several settlements.

Sáros szitakötő - *Calopteryx splendens*